

התוועדות

כבוד קדושת
אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן
מליובאוויטש

ש"פ בשלח, י"ז שבט, ה'תש"ל

יוצא לאור לש"פ בשלח, י"ג שבט, ה'תשע"ו

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושש לבריאה (ופרצת)

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הלולא של אדמו"ר ה„צמח צדק“

לזכות

הילד שמואל אייזיק שיחי

ליום הולדתו, עש"ק פי וארא, ז"ך טבת

וליום הכנסו בבריתו של אאע"ה

עש"ק פי בא ה' שבט, ה'תשע"ו

שנת הקהל את העם

ולזכות אחיו ואחותו מנחם מענדל וחי' הדסה שיחיו

ולזכות הוריו

הרה"ת ר' אורי ניסן וזוגתו מרת חנה פריידא שיחיו פלדמן

ולזכות זקניו

הרה"ת ר' דוד וזוגתו מרת חי' רבקה שיחיו פלדמן

הרה"ח ר' יהונתן יצחק וזוגתו מרת דבורה לאה שיחיו אדלר

ולזכות זקניהם

מרת פריידא שתחי' אורנשטיין

מרת מרים שתחי' פאפאק

מרת חוה רבקה שתחי' קאסעל

בבית הכנסת אשר בכפר חב"ד, מיסודו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע,

ובעת רצון אזכירם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
נבג"מ זי"ע, להמצטרך לכל אחד מהני"ל עם בני ביתם שיחיו, בגשמיות
וברוחניות גם יחד.

וע"פ הידוע ומפורסם מסירת נפשו של בעל הציון הק' על הפצת המעינות
חוצה, שהחוצה הרי מתחיל מהאדם עצמו, וכמבואר בדא"ח, בודאי שיוסיף הוא
בהתעוררות ר"ר על כל הני"ל בהני"ל, ובזה – להצלחתם להפיץ המעינות לא רק
בחוצה דעצמו כי אם גם בחוצה כפשוטו, ע"י השתדלות בכלל בזה, ובעיקר –
להיות דוגמא חי' להמעינות זוהי תורת החסידות הדרכותי' והנהגותי'.

והרי ימים אלו, גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר וגאולתנו, ימי סגולה להמשיך
מהם על הימים הבאים.

בברכה לכל המשתתפים, והמשתדלים בזה בראש, ובברכת חג הגאולה

מ. שניאורסאהן

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ בשלח, י"ג שבט הבעל"ט – הננו מוציאים לאור התוועדות
ש"פ בשלח, י"ז שבט ה'תש"ל, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה – מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנוכח תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו
נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

יום הבהיר יו"ד שבט, ה'תשע"ו (ופרצת),

שנת הקהל

שנת המאה וחמישים להסתלקות הלולא של אדמו"ר ה"צמח צדק"

ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2016 by

LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5776 • 2016

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

שווער כ"ק אדמו"ר, איז דאָס דורך אָנהאַלטען זיך אָן זיינע אָנווייזונגן און פּאַרטעצען זיינע מעשים אויף וויפיל עס איז נאָר אין אונזער מעגליכקייט.

בברכה לו ולכל ב"ב שיחיו.

[תרגום חפשי]

זה זמן רב שלא שמעתי ממנו, והתקוה שזהו ע"פ המנהג של חסידי ליובאוויטש – וסתם חסידים – מאז, שכשהכל הי' [אצלם] בסדר ובשלום, היו חושבים לעצמם – מה יש לכתוב; אבל ידוע ג"כ, שמהנהגה כזו לא היו שבעים-רצון, כי כשישנו ידיד טוב שהוא שותף רגשי ושמתח לשמוע בשורות טובות, אין ראוי להתעכב מלגרום לידיד הטוב את העונג; ותקוותי שיתקן הנהגתו בזה, והשי"ת יעזור לו שיוכל לבשר בשורות טובות, הן מעצמו והן מכל אשר לו.

בטח ממשידך הוא בעסקנותו הצבורית, כפי שדיברתי עמו בהיותו כאן, בחיזוק התורה והיהדות, ובפרט כשהמדובר אודות ארץ ישראל אשר "עניי ה' אלקיך בה מראשית שנה עד אחרית שנה".

לקראת יום-ההילולא השלישי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ ז"ע, נדפסה ביוגרפיה קצרה מפעולותיו הטובות לטובת כלל ישראל; וכפי האמור בהקדמה [שם] שצדיקים "מעשיהם זהו זכרונם", כן גם ההתקשרות הכי טובה לצדיקים נשיאי הדור ובפרט לכ"ק מו"ח אדמו"ר – הרי זה ע"י שנאחזים בהוראותיו וממשיכים את מעשיו, עד כמה שהדבר רק נמצא ביכולתנו.

בברכה לו ולכל ב"ב שיחיו.

ב

ב"ה, יא' תמוז תשי"ב

ברוקלין

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסקים בצ"צ

מוה' אבא שי' הלוי

מוה' חיים מאיר שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם רשימת המשתתפים בשיעורים הנלמדים ברבים,

ב

מצילום האגרת. נדפסה ב"התקשרות" גלין סו ע' 12 ואילך.

מוה' אבא שי' הלוי: לוין, כפר חב"ד. אגרות נוספות אליו – אג"ק ח"ח אגרת יתכתב (ע' רנו), ובהנסמן בהערות שם.

מוה' חיים מאיר: גרליק, כפר חב"ד. אגרות נוספות אליו – אג"ק חט"ו אגרת ה'תרסד, ובהנסמן בהערות שם. חכ"ז אגרת ישז.

בס"ד. שיחת ש"פ בשלח, י"ז שבט, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.

א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה אז ישיר משה וגו'.

* * *

ב. בסיום הסדרה מדובר אודות ה"מלחמה לה' בעמלק מדור דור", שדוקא אז (כשימחה שמו של עמלק) "יהי השם שלם והכסא שלם".¹

וע"פ מ"ש בתרגום יונתן בפירוש "מדור דור", "מדרא דעלמא דין ומדרא דמשיחא כו" (שאז יקויים היעוד "ה' ימלוך לעולם ועד"², "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו"³), מובן, שהענין דמלחמת עמלק היא העבודה של דרא דעקבתא דמשיחא.

וכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר, שלפי כל הסימנים הגלויים והברורים, הנה דורנו זה הוא דרא דעקבתא דמשיחא, וכלשונו, שצריך לשרוף את הגלות⁴, ושתבוא כבר אתחלתא דגאולה והגאולה עצמה, ע"ז ש"יעמוד מלך מבית דוד .. וילחם מלחמות ה' .. ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל"⁵ (שזהו ענין הגאולה) – הרי מובן שהעבודה עתה היא: "מלחמה לה' בעמלק".

וע"פ מ"ש בפרשה – נעשה ענין זה ע"י "בחר לנו אנשים".

אלא, שמלחמת עמלק שהיתה בזמן משה, קודם מ"ת, היתה שייכת רק לאנשים שבנוגע אליהם נאמר "בחר לנו אנשים"; אבל כשמדובר אודות מלחמת עמלק כפי שהיא עתה, לאחר מ"ת, שהקב"ה "בחר בנו מכל העמים"⁶, "ובנו בחרת מכל עם ולשון"⁸ (כפי שאומרים בנוסח התפלה), דקאי על כאו"א מישראל שבו בחר הקב"ה בעצמו (שלכן לא ישאר אפילו יהודי אחד בגלות⁹, כמ"ש¹⁰ "ואתם תלוטו לאחד אחד גו") – שייך הענין דמלחמת עמלק לכאו"א מישראל, שהרי התורה היא

(6) פרשתנו יז, ט.

(7) נוסח ברכת התורה.

(8) נוסח ברכות ק"ש.

(9) ראה לקו"ש ח"א בתחלתו. וראה גם תו"מ

(10) ישע"י כז, יב.

(1) פרש"י סוף פרשתנו.

(2) פרשתנו טו, יח.

(3) פרש"י שם, יז.

(4) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

(5) רמב"ם ה' מלכים ספ"א.

נצחית¹¹, הוראה לכאו"א בעבודתו, ולכן צריך כאו"א לעשות את חלקו בעבודה ד"מלחמה לה' בעמלק", וע"י הצירוף של כל הענינים יחד נעשית עבודה זו באופן שלם, ועי"ז נעשה "השם שלם והכסא שלם".

ובהתאם לכך, הנה גם בנוגע ללימוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, אף שישנם כו"כ פירושי רש"י שבכל אחד מהם ישנם ענינים מופלאים, נתעכב על פירוש רש"י בפרשת מלחמת עמלק, שזהו ענין שבו מונחים ומדברים אודותיו לאחרונה, להיותו שייך למשיח (כנ"ל); וכיון שהביאור בפירוש רש"י האחרון נדפס כבר¹², ידובר עתה אודות פירוש רש"י על הפסוק "בחר לנו אנשים" (שלכאורה הוא מוקשה לגמרי, כפי שרואה אפילו מי שאינו "נבון").

ג. רש"י מעתיק את התיבות "בחר לנו", ומפרש: "לי ולך, השווהו לו, מכאן אמרו¹³ יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. וכבוד חבירך כמורא רבך מנין, שנאמר¹⁴ ויאמר אהרן אל משה בי אדני, והלא אהרן גדול מאחיו הי', ועושה את חבירו כרבו. ומורא רבך כמורא שמים מנין, שנאמר¹⁵ אדני משה כלום, כלם מן העולם, חייבין הם כלי' המורדים כך כאלו מרדו בהקב"ה".

ויש כמה דיוקים בפירוש רש"י זה, ומהם:

(א) הקושי בפסוק הוא — מדוע נאמר "בחר לנו", דלכאורה הול"ל "בחר לי", כי כשם שמשה בחר ביהושע להלחם בעמלק, כן הוא גם בנוגע לאנשים שהשתתפו במלחמת עמלק, שבחירתם ע"י יהושע היתה בשליחות ועבור משה. ואילו בפירוש רש"י נתבאר רק הטעם לכך ש"השווהו לו" כאמרו "לנו", "לי ולך", לפי ש"כבוד תלמידך חביב עליך כשלך", אבל עדיין לא נתבאר עיקר הקושי — מדוע הזכיר הכתוב את יהושע בנוגע לבחירת האנשים ("בחר לנו"), שהיתה צריכה להיות בשליחות ועבור משה?

(ב) בפירוש הכתוב "בחר לנו", "לי ולך, השווהו", נוגע רק הענין ד"יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך"; ואינו מובן, למה מוסיף רש"י גם הענין ד"כבוד חבירך כמורא רבך" ו"מורא רבך כמורא שמים", שלמדים מפסוקים אחרים, ולכאורה אינם שייכים לפירוש הכתוב בפרשתנו?

ד. וממשיך רש"י, "וצא הלחם", "צא מן הענן והלחם בו" (שהרי

הוספה

א

בי"ה, י"ג שבט תשי"ג
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר ברוך שי

שלום וברכה!

שוין אף לינגערע צייט אַז איך האָב ניט געהערט פון אייך, און האָפענטליך אַז: דאָס איז לויטן מנהג פון די אַמאָליגע ליובאַוויטשער און סתם חסידים, אַז ווען אַלעס איז געווען בסדר ובשלום, האָבען זיי געטראַכט זיך, וואָס איז דאָ צו שרייבען, אָבער עס איז אויך באַוואוסט אַז פון אַזאַ הנהגה איז מען ניט געווען צופרידען, וואָרום ווען מען האָט אַ גוטען פריינד וועלכער פילט מיט און איז צופרידען צו הערען גוטע בשורות, דאַרפמען זיך ניט אָפהאַלטען פון צו פאַרשאַפען דעם גוטען פריינד דעם פאַרגעניגען, און איך האָף אַז איר וועט גוט מאַכען אייער הנהגה אין דעם, און השי"ת זאָל אייך העלפען אַז איר זאָלט אַנזאָגען גוטע בשורות סיי פון זיך און סיי פון אייערע.

זיכער זעצט איר פאַר אייער עסקנות צבורית, ווי איך האָב מיט אייך גערעט זייענדיג דאָ, צו פאַרשטאַרקען תורה און אידישקייט, און בפרט ווען עס רעט זיך וועגען ארץ ישראל וואָס עיני ה' אלקיך בה מראשית שנה עד אחרית שנה.

צום דריטען יאַרצייט פון מיין שווער כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, איז אַפגעדרוקט געוואָרען אַ קורצע ביאָגראַפיע פון זיינע פעולות טובות לטובת כלל ישראל, און ווי די הקדמה זאָגט אַז צדיקים איז מעשיהם זהו זכרונם, אַזוי אויך די בעסטע התקשרות צו צדיקים נשיאי הדור ובפרט צו מיין

א

מוה"ר ברוך: ליטוויץ, מט' קלעמעס (מישיגען). אגרות נוספות אליו — אג"ק חכ"ד אגרת ס'קמו (ע' קמא ואילך), ובהנסמן בהערות שם.

לויטן מנהג פון די אַמאָליגע ליובאַוויטשער כו': ראה גם אג"ק ח"ט אגרת ב'תרנז; חכ"א אגרת ח'נו, ובהנסמן בהערות שם. לקו"ש ח"א ע' 174. ובכ"מ.

אייער עסקנות צבורית. . ארץ ישראל: ראה אג"ק ח"ד אגרת א.ע. ח"ז אגרת ב'לד.

עיני ה' אלקיך בה גו': עקב יא, יב.

אַ קורצע ביאָגראַפיע: נדפסה גם בסה"ש תש"א בתחלתו.

צדיקים. . מעשיהם זהו זכרונם: ראה ירושלמי שקלים פ"ב ה"ה (ובשו"ת הריב"ש סתכ"א).

ב"ר פפ"ב, יא (ובעץ יוסף שם).

(13) אבות פ"ד מ"ב.

(14) בהעלותך יב, יא.

(15) שם יא, כח.

(11) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(12) בלקו"ש השבועי (ולאח"ז בלקו"ש

ח"ו ע' 95 ואילך).

ובכן, גם ביחס אליהם צריך להיות הענין ד"עמו אנכי בצרה", וזוהי המעלה של משיח שנמצא יחד עם כל בני".

וכמו"כ מצוינו¹⁰⁹ אצל בעל ההילולא, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"חלינו הוא נשא גו", כולל ובמיוחד בנוגע לכח הדיבור שבפה, שהשתמש בו להפיץ תורה, נגלה וחסידות, עבור כל בני".

וכפי ששאלו אצל¹¹⁰: רבי...¹¹¹ אפילו אם יש איזה טענות כלפכם, ורוצים להעניש אתכם — היתכן לעשות זאת בנוגע לענין הדיבור, ענין שמסרתם לגמרי להקב"ה, עי"ז שהשתמשתם בו בכל שנות חייכם עבור הפצת היהדות מתוך מס"נ בגוף ובנפש, והצלחתם עי"ז לפעול דירה בתחתונים? ...!

אלא שזהו הענין ד"עמו אנכי בצרה" ... שלכן "חלינו הוא נשא" ... וזוהי גם הוראה לכאו"א — שכל יהודי שפוגש, צעיר או זקן, איש או אשה, צריך לפעול עמו כפי שהוא במעמדו ומצבו.

ועי"ז נעשית היציאה ממצרים, ש"כל המלכיות (גלויות) נקראות ע"ש מצרים"¹¹², ובאים לגאולה העתידה, עלי' נאמר¹¹³ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" — "נפלאות" אפילו לגבי יצי"מ¹¹⁴, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש, ו"שמחת עולם על ראשם"¹¹⁵.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה שא' מאנשי כפר חב"ד יקח את שירי המזונות, על מנת לחלקם ב"מלוה מלכה", ואיחל שיהי' באופן של הצלחה. לאחר תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ופרצת".]

(109) ראה גם תו"מ חנ"א ס"ע 132. וש"נ.
 (110) ראה גם התוועדויות תשמ"ה ח"א ריש ע' 382. תשנ"ב ח"ב ע' 146 ואילך.
 (111) כ"ק אדמו"ר שליט"א בכה באמרו זאת (המו"ר 2).
 (112) ב"ר פט"ז, ד.
 (113) מיכה ז, טו.
 (114) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.
 (115) ישע' לה, יו"ד. נא, יא.

כל זמן שיהושע הי' יחד עם כל בני" בתוך הענן שהגין על בני" מהמצריים כו' (כמ"ש לפנ"ז¹⁶), לא הי' יכול להלחם בעמלק).

וצריך להבין:

ג) הלשון יציאה שייך גם בנוגע למעמד ומצב מסויים, וכפי שרואה הבן חמש למקרא בעצמו כשיוצא מהלימוד למשחקים, להבדיל, שזוהי יציאה ממצב אחד למשנהו, ובנדו"ד, בנוגע למלחמה — יציאה ממצב של שלום למצב של מלחמה, וכמ"ש¹⁷ "כי תצא למלחמה על אויבך", שאין כוונת הכתוב ליציאה מארץ ישראל¹⁸, כי אם, יציאה ממצב של שלום למצב של מלחמה. וא"כ, גם כאן אפשר לפרש "וצא" — למצב של מלחמה, ומהו הכרחו של רש"י לפרש "צא מן הענן"?

ד) מדוע הוצרך רש"י להוסיף "והלחם בו" — הרי זה מובן מעצמו, כיון שמפורש בכתוב "וצא הלחם בעמלק"; וגם אם רש"י צריך להוסיף זאת, מדוע כותב "הלחם בו", ולא כלשון הכתוב "הלחם בעמלק"?

ה. וממשיך רש"י, "מחר", "בעת המלחמה אנכי נצב":

יש מפרשים¹⁹ שכוונת רש"י לפרש "למה מחר דוקא, אלא שהוא עת המלחמה .. שמחר בעת המלחמה אנכי נצב ומתפלל עליך כו'".

וצריך להבין:

ה) רש"י אינו מפרש מהו הטעם שהמלחמה תהי' מחר דוקא, אלא רק ש"מחר", "בעת המלחמה", "אנכי נצב". ולכאורה, הקשר שבין המלחמה ל"אנכי נצב" — מפורש בכתוב, שזהו הפירוש הפשוט בהמשך הענינים "צא הלחם .. אנכי נצב", ואי אפשר לפרש באופן אחר. וא"כ, מה מחדש רש"י בפירושו? ולכל היותר הי' לו לפרש "מחר", "בעת המלחמה", ולמה הוסיף התיבות "אנכי נצב"?

ו. וממשיך רש"י: "בחר לנו אנשים", "גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן. ד"א בחר לנו אנשים שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפין היו".

וצריך להבין:

ו) מדוע חוזר רש"י לפרש "בחר לנו אנשים", לאחר שפירש כבר "בחר לנו", והפסיק באמצע בפירוש התיבות שלאח"ז, "וצא הלחם", ו"מחר"? — מצוינו אמנם לפעמים שרש"י מקדים לפרש מ"ש בהמשך

(16) פרשתנו יד, יט.
 (17) ר"פ תצא.
 (18) אף שנתבאר פעם שזהו הכרחו של גו"א ושפ"ח כאן.
 (19) רש"י ש"במלחמת הרשות הכתוב מדבר" (ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 80).

הכתוב, כיון שע"ז יתבאר מ"ש לפנ"ז²⁰; אבל בנדו"ד הרי זה סדר משונה — שמפרש תחילה "בחר לנו", ואח"כ "צא הלחם", ו"מחר", ולאח"ז חוזר ומפרש עוה"פ מ"ש "בחר לנו (בתוספת תיבת) אנשים", ולכאורה, ה' לו לפרש פירושו על "בחר לנו אנשים", ביחד עם פירושו על "בחר לנו", ולא להמתין עד לאחרי שמפרש המשך הפסוק?

ז) מהו הכרחו של רש"י (בפי"ה הא') ש"אנשים" היינו "גבורים ויראי חטא" — בשלמא "גבורים", הרי זה תנאי מוכרח ביציאה למלחמה, אבל מהו ההכרח בפשש"מ שלא די ב"גבורים", אלא יש צורך גם ב"יראי חטא"? ובפרט שבמכילתא מצינו בזה ב' דעות: 'ר' יהושע אומר, בחר לנו אנשים — גבורים, רבי אלעזר המודעי אומר, בחר לנו יראי חטא. ומהו הכרחו של רש"י לפרש בפשש"מ "גבורים ויראי חטא"²¹? ואם משום שהם פירושים שקולים, ה' רש"י צריך להקדים ולומר שיש בזה ב' פירושים (כדרכו בכ"מ²²), ולא לצרפם ולחברם יחד.

לכאורה ה' אפשר לומר שהכרחו של רש"י לפרש שהוצרכו להיות (גם) "יראי חטא" הוא מפשטות הכתובים — שהרי רש"י פירש²³ "סמך פרשה זו ("ויבוא עמלק") למקרא זה ("ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין"²⁴) לומר, תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם וכו'", ומזה מובן, שבשביל מלחמת עמלק הוצרכו באנשים כאלו שאצלם מושלל לומר "היש ה' בקרבנו אם אין" — להיותם "יראי חטא".

אבל עפ"ז, לא ה' רש"י צריך לסיים (שהסיבה לכך שהוצרכו להיות "גבורים ויראי חטא" היא כדי) "שתהא זכותן מסייעתן" (ובפרט שסיום זה ליתא במכילתא), כיון שסיבת הצורך ב"יראי חטא" מפורשת בכתוב — כדי לשלול את הענין ד"היש ה' בקרבנו אם אין".

ח) בנוגע לפי"ה הב', ד"א בחר לנו אנשים שיודעין לבטל כשפים" — היכן נרמז בכתוב ענין של "כשפים" שיהי' צורך לבטלן?! — ענין זה מתאים לחלק הדרוש (הקרוב לפשט), אבל רש"י לא אומר "רבתינו דרשו" וכיו"ב, אלא ד"א" סתם, והיינו, שזהו הפירוש הפשוט, ולכאורה, מהו ההכרח לזה בפשש"מ?

20) ראה כללי רש"י (כפ"ח תנש"א) פ"ז אות 18. וש"נ.
21) ואף שמצינו במדרשים ש"אנשים" היינו "גבורים ויראי חטא" (ראה תורה שלמה עה"פ (אות נח*). וראה גם לקר"ש חכ"א ע' 93 הערה 37), מ"מ, הכלל הוא שיש לפרש

כהמדרש העיקרי — כמכילתא, ובפרט שכל שאר הענינים שמביא רש"י בפירוש פסוק זה הם מדברי המכילתא.
22) ראה כללי רש"י שם פ"צ אות 4. וש"נ.
23) פרשתנו שם, ח.
24) שם, ז.

ומה גם שהענין ד"ידי משה כבדים" ה' יכול להזיק לבנ"י, שהרי "כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק"¹⁰², וא"כ, למה נענש בענין שיכול להזיק לבנ"י, ולא בענין שנוגע אליו בלבד?! אך הענין הוא — שכיון שהי' לו להשתתף עם כל בנ"י ע"י מלחמה בידיים, לכן נענש במדה כנגד מדה — ש"ידי משה כבדים", "נתייקרו ידיו".

כא. וזוהי גם מעלת המשיח:

בנוגע למשיח נאמר¹⁰³ "חלינו הוא נשא גו' והוא מחולל מפשעינו ומדוכא מעוונותינו", וכדאיתא בגמרא¹⁰⁴ ש"יטיב ביני עניי סובלי חלאים (מנוגעים, והוא נמי מנוגע), וכולן (מי שיש לו ארבע וחמש נגעים) שרו ואסירי בחד זימנא (מתירין כל נגעתן ביחד ומקנחין אותן, וחוזרין וקושרין אותן), איהו (משיח) שרי חד ואסיר חד (נגע ומקנחו וקושרו, ואח"כ מתיר האחר ועושה כן, ואינו מתיר שני נגעים יחד), אמר דילמא מבעינא דלא איעכב" (אי בעי לי לצאת וליגאל את ישראל (שהרי כאשר ישראל עושין תשובה, אזי "מיד הן נגאלין"¹⁰⁵), לא איתעכב כדי קשירת שני נגעים).

ולכאורה אינו מובן: כיצד יתכן שיהי' למשיח נגעים (פצעים)?!

אך הענין הוא — שזהו לפי ש"עמו אנכי בצרה"¹⁰⁵, "שכינתא בגלותא"¹⁰⁶, והיינו, שמשיח נמצא יחד עם כל בנ"י, כפי שהם במצבם הם, ומנצל את כל עניניו כדי לעזור ולסייע להם, ולכן, כאשר כל בנ"י מתייסרים, אזי מתייסר גם משיח, ולא רק בענינים שנחשבים אצלו להתייסרות ("מאטערניש"), אלא בענינים שנחשבים ליסורים אצל יהודים פשוטים, שאינם שייכים לרוחניות, ואין להם אלא מה שרואים בגשמיות — הרי הוא נמצא עמהם במעמדם ומצבם.

— ישנם אמנם יסורי הגלות באופן ד"בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא"¹⁰⁷, כמבואר בתו"א¹⁰⁸, אבל, ישנם יהודים שאינם יודעים ענין הנ"ל המבואר בתו"א, ואפילו אם יודעים זאת, אינם מבינים כיצד שייך "להתייסר" עם "קל וחומר"... הם יודעים ש"התייסרות" משמעותה דוחק בפרנסה, או פצע כפשוטו!...

102) פרשתנו שם, יא.
103) ישע"י נג, ד"ה.
104) סנהדרין צח, א (ובפרש"י).
105) זרה ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.
106) תהלים צא, טו. וראה תענית טז, א.
107) זרה ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.
108) ר"פ שמות.

מלחמת עמלק, אמר כבר הקב"ה משה: "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו"⁹⁰, ופירש רש"י, "שהי' משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה, לא עת עתה להאריך בתפלה, שישראל נתונין בצרה"; ישראל נתונין בצרה, ואתה עומד ומתפלל?! ... — "דבר אל בני ישראל ויסעו", צריך ללכת עם הרגלים בפועל!

כלומר: מבלי הבט על גודל מעלת תפלת משה, שזהו האופן הכי נעלה בתפלה, להיותה "תפלת עשיר"⁹¹, "מדינה חרבה כו' והיא שלך גזור שתבנה"⁹² — אומר הקב"ה למשה "לא עת עתה להאריך בתפלה"; "ואתם תחרישון"⁹³, "בעתיקא תליא מילתא"⁹⁴; זהו מקום שתפלתך אינה יכולה להועיל. הדבר היחידי שיכולים לעשות — הרי זה כלי לקבל, שזהו הענין ד"ויסעו", הליכה ברגלים בפועל.

ובענין זה הי' משה בהשוואה עם כל בניי — כמשנת"ל (במאמר⁹⁵) מ"ש "אז ישיר"⁹⁶ בלשון יחיד, כיון שבענין זה היו כל בניי בהשוואה עם משה רבינו, וכידוע בענין קרי"ס שזהו חיבור אצילות ובי"ע [כב' הדעות שבוה — דעת הזהר⁹⁷ ודעת האריז"ל⁹⁸ (כפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש בהמשך והחרים בתחילתו⁹⁹) — ירידת אצילות לבי"ע, או עליית בי"ע לאצילות], והיינו, שמשה רבינו שהוא בדרגת האצילות¹⁰⁰, מתאחד עם כל בניי, ולכאורה: מה למשה רבינו ולבי"ע, וכיצד שייכים בניי לדרגתו של משה רבינו שבאצילות?! אך הענין הוא — שכאשר ישראל נתונין בצרה, אזי צריך משה להיות באותו מעמד ומצב יחד עם כל בניי. ולכן, גם במלחמת עמלק הי' משה רבינו צריך לצאת בעצמו ולהלחם בידיים יחד עם בניי.

ועפ"ז יובן גם בנוגע לעונש של משה ש"נתייקרו ידיו" ("וידי משה כבדים"):

לכאורה אינו מובן: ענין העונש צריך להיות באופן של "מדה כנגד מדה"¹⁰¹. ובנדר"ד, כיון שהטענה היתה על זה ש"אנכי נצב גו" להתפלל על בניי — מדוע נענש ב"ידיו", "וידי משה כבדים"?!

(90) פרשתנו יד, טו.
 (91) ראה זח"א קסח, ב.
 (92) מדרש תהלים (שוח"ט) ויל"ש עה"פ
 תהלים צ, א.
 (93) פרשתנו שם, יד.
 (94) זח"ב מח, א.
 (95) פ"י.. (לעיל ע' ...).
 (96) פרשתנו טו, א.
 (97) פרשתנו ח"ב מח, ב.
 (98) פע"ח שער חהמ"צ פ"ח.
 (99) סה"מ תרל"א ח"א ע' רס.
 (100) ראה תו"א משפטים עו, ג. ובכ"מ.
 (101) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

ט) מהו הצורך בשני פירושים — כמדובר כמ"פ²⁵ שכאשר יש קושי בפירוש הראשון, מביא רש"י פירוש נוסף, ולאידך, גם הפירוש השני אינו מספיק, ואדרבה, הקושי בפירוש השני הוא גדול יותר מאשר הקושי בפירוש הראשון, שמקדימו רש"י להיותו קרוב יותר לפש"מ.

וכמדובר כמ"פ שכל הדיוקים צריכים להיות מובנים ע"פ פשוטות הכתובים לבן חמש למקרא. ועוד זאת, שע"י הביאור בפשוטות הכתובים, באים גם ל"ענינים המופלאים" ו"יינה של תורה" שבפירוש רש"י, בהלכה, דרוש ורמוז, ועד להוראה בעבודת ה', וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

ז. בנוגע ללימוד ענין באגרת התשובה — נתעכב על המוזכר במאמר²⁶ [שמיוסד בעיקרו על מאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מש"פ בשלח לפני חמישים שנה²⁷] מ"ש באגה"ת פ"י ש"התפלה היא בחי תשובה עילאה".

ואינו מובן²⁸:

מהו אומרו ש"התפלה היא בחי תשובה עילאה" — הרי מבואר בקבלה²⁹ ובחסידות³⁰ שתפלה היא בחי מלכות, שלכן נאמר³¹ "ואני תפלה", וכן נאמר בנוגע לתפלה "ואני בתוך הגולה"³²; ומלכות ענינה תשובה תתאה, כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ת גופא³³ שתשובה היא "תשוב ה' (של שם הוי") ה' תתאה תשובה תתאה, ה' עילאה (בינה) — "האם רובצת על האפרוחים וכו'"³⁴) תשובה עילאה³⁵, וכיון שתפלה היא בחי המלכות, הרי היא לכאורה תשובה תתאה?

ואין צורך כלל בראי' ממ"ש בקבלה וחסידות בכלל שתפלה ענינה מלכות — שהרי רבינו הזקן כותב זאת באגה"ת גופא בסוף פ"ז בנוגע לק"ש שעל המטה ששייכת לד' אותיות שם הוי', ש"תפלה באות ה"א" — ה' תתאה, שהרי ה' ראשונה שייכת לתפילין.

ועפ"ז אינו מובן מ"ש רבינו הזקן שתפלה ענינה תשובה עילאה?

(25) ראה תו"מ חנ"ה ע' 392. ועוד.
 (26) ד"ה אז ישיר פ"י (לעיל ע' ...).
 (27) ד"ה ויאמר גו' ראו כי ה' נתן לכם השבת תר"פ (סה"מ פר"ת ע' רמט ואילך).
 (28) מכאן עד סוס"ח — נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' רט ואילך.
 (29) פע"ח בתחלתו בהקדמה.
 (30) ראה אוה"ת פ' משפטים (כרך ד) ע' אקצח. ע' א'רט. ובכ"מ.
 (31) תהלים קט, ד.
 (32) יחזקאל א, א.
 (33) רפ"ד.
 (34) שם רפ"ט.
 (35) ברשימה נוספת: כבי' האופנים שבה — הן בבחי' המשכה מלמעלה למטה, ע"י תורה וגמ"ח, והן ממטה למעלה ע"י תפלה כו' (שם רפ"י).

ח. וממשיך רבינו הזקן: "ומאחר שהתפלה היא בחי' תשובה עילאה, צריך להקדים לפני' בחי' תשובה תתאה. וז"ש רז"ל במשנה³⁶ אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, ופרש"י הכנעה, והיא בחי' תשובה תתאה לעורר רחמים כנ"ל, וכדיליף התם בגמ' מקרא דכתיב³⁷ והיא מרת נפש. אכן בברייתא שם³⁸ ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה וכו'".

ואינו מובן:

בדרך כלל מביא רבינו הזקן מאמרי רז"ל ללא ציון המקור היכן נאמר מארז"ל זה, וכאן אומר "וז"ש רז"ל במשנה". ובכדי שלא נחשוב שזהו בדרך מקרה — ממשיך מיד: "וכדיליף התם בגמ' מקרא דכתיב והיא מרת נפש". ובכדי שלא נחשוב שגם ב"פ יכול להיות בדרך מקרה — ממשיך: "בברייתא שם ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה".

ולכאורה אינו מובן כלל: למה צריך לומר שזהו "במשנה וכו' בגמרא (ולמדים זאת) מקרא וכו' בברייתא וכו'?"

בגמרא נאמר תמיד "מנא הני מילי — דאמר קרא", אבל זוהי דרך הגמרא, משא"כ באגה"ת לא מביא רבינו הזקן את מקור הדברים, ומאי שנא הכא?

והעיקר: כבר נתבאר³⁹ שכל מה שרבינו הזקן מביא באגה"ת הרי זה ביאור בענין התשובה, כיון שענינה של אגה"ת הוא לבאר את ענין התשובה. ואינו מובן, מה נוגעים כל הענינים הנ"ל לביאור ענין התשובה? וכפי שיתבאר לקמן.

*

ט. ועתה נחזור להביאור בפירוש רש"י:

הקושי שבפסוק "בחר לנו" הוא בשתיים: (א) מדוע אמר משה "בחר לנו", ולא "בחר לי", הרי יהושע עשה זאת בשליחות ועבור משה, כך, שע"פ תורה אין צורך להזכירו כלל, (ב) גם אם צריך להזכיר את יהושע — למה מזכירו יחד ובהשוואה עם משה?

ומתרץ רש"י ב' השאלות בחדא מחתא — ע"פ מה ש"אמרו חכמים יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך", שלכן, גם במקום שלא נוגע להזכיר את התלמיד (כבנדר"ד), הנה מצד חביבות כבוד התלמיד יש להזכירו, ולא עוד אלא שיש להזכירו בהשוואה אליו — "בחר לנו", "לי ולך, השווהו לו".

(36) ברכות ל, ב.
(37) שמואל"א א, י"ד.
(38) ובשוה"ג שם.

(39) ראה גם תו"מ חנ"ד ע' 329 הערה 60
(87) פרש"י עה"פ.
(88) פרשתנו ח"ב סב, ב.
(89) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 94 ואילך.

מעלת הגבורה — "גיבורים". ועד"ז אפשר לומר שהתואר "אנשים" מורה על המעלה של "יראי חטא"; אבל אין זה שייך לביטול כשפים. ולכן, הפירוש הראשון היותר קרוב לפשוטו של מקרא הוא — "גיבורים ויראי חטא".

כ. ויש להוסיף גם מ"יינה של תורה" שבפירוש רש"י בענין זה:

ובהקדם מ"ש רש"י על הפסוק⁸⁷ "וידי משה כבדים" — דלכאורה אינו מובן: כיון שמעלתו של משה רבינו גדלה ביותר, שהוציאנו ממצרים, קרע לנו את הים והוריד לנו את המן כו'⁸⁴, איך יתכן שכבודו ידיו? ! ומאי שנא בקריעת ים סוף שנאמר⁸⁵ "הרם את מטך ונטה את ידך על הים", ולא כבדו ידיו, ואילו כאן כבדו ידיו? ! — "בשביל שנתעצל במצוה ומנה אחר תחתיו נתייקרו ידיו".

וצריך להבין:

מפורש בקרא⁸⁶ "אנכי נצב על ראש הגבעה וגו' ויהי ידיו אמונה גו'" (פרושות השמים בתפלה נאמנה כו'⁸⁷), היינו, שאין פירוש הדברים שמשה רבינו נמנע מלהשתתף במלחמת עמלק, אלא שחלקו במלחמה הי' ע"י תפלתו, וכדאיתא בזהר⁸⁸ שמשה רבינו התאמץ במלחמת עמלק למעלה ("אנא אזמין גרמי לההוא קרבא דלעילא"), באותה מדה שיהושע התאמץ במלחמת עמלק למטה, וכיון שבמלחמה למעלה הי' משה יכול להצליח יותר מיהושע — מדוע מגיע עונש למשה על ש"מנה אחר תחתיו" לצורך המלחמה למטה? !

אך הענין הוא⁸⁹ — שכאשר ישנו מעמד ומצב שמכים יהודים ("מ'שלגט אידן"), "בא הכלב ונשכו", צריך מיד לצאת ולעזור לבנ"י ע"י מלחמה בידים כפשוטו ("פשוט שלגטן זיך מיט די הענט").

— מי שאינו יכול להלחם בידיו, אינו יכול, ואז עליו להתפלל ולומר תהלים כדי שינצחו במלחמה; אבל מי שיכול להלחם בידיו, עליו לצאת ולהלחם בידיו, ולא עכשיו הוא הזמן להתפלל ולומר תהלים. וכיון שמשה לא יצא בעצמו להלחם בידים, אלא "מנה אחר תחתיו", לכן "נתייקרו ידיו".

ואין לשאול מניין הי' למשה לדעת שצריך בעצמו לצאת ולהלחם בידים, אף שלא נצטווה על זה — כי, בקריעת ים סוף, שהיתה לפני

(84) ע"פ לשון רש"י שלח יג, ל. האזינו
לב, מח.
(85) פרשתנו יד, טז.
(86) פרשתנו יז, ט"ב.

כללות ענינו של ספר התניא הוא הפצת המעיינות חוצה, באופן ד"יתפרנסון"⁷⁶, בהבנה והשגה, שע"ז פועלים ביאת מלכא משיחא⁷⁷.
ובזה גופא — חלק ראשון דספר התניא קשור עם ביהמ"ק הראשון, וחלק שני קשור עם ביהמ"ק השני, וחלק שלישי — אגרת התשובה — קשור עם ביהמ"ק השלישי, שיכנה בביאת משיח צדקנו, ע"י ענין התשובה, שהרי "אין הדבר תלוי אלא בתשובה"⁷⁸.

*

יט. בנוגע לפירוש רש"י בפסוק "בחר לנו אנשים" — הנה הפירוש "גיבורים ויראי חטא" אינו מספיק, כי:

א) עפ"ז אינו מובן מהו הצורך בציווי "בחר לנו אנשים" — הרי מעצמו מובן שבשביל "צא הלחם בעמלק" יש צורך ב"גיבורים ויראי חטא"!⁷⁹

בשלמא בנוגע לגיבורים, יש לומר בדוחק, שהחידוש הוא שאין לסמוך על תפלת משה, אלא צריך גם לבחור גיבורים, כדי שתהי' אחיזה בדרך הטבע; אבל מהו החידוש שצריך לבחור "יראי חטא" — הרי זה דבר הפשוט ומובן מאליו!⁸⁰

ב) בהמשך הענין, על הפסוק⁸¹ "עד בא השמש", מפרש רש"י, "שהיו עמלקים מחשבים את השעות באיצטרולוגיא"ה באיזו שעה הם נוצחים כו". וא"כ, שואל הבן חמש למקרא: מהי התועלת ב"גיבורים", שלוחמים "ביד חזקה ובזרוע נטויה"⁸² — בה בשעה שצריכים להלחם עם עמלקים, שמלחמתם אינה בידים, אלא בכח של כישוף?⁸³

ולכן מביא רש"י פירוש נוסף: "ד"א בחר לנו אנשים שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפין היו".

אבל, גם פירוש זה אינו מספיק, ולא עוד אלא שהוא רחוק יותר מפשש"מ, שהרי לא מצינו בשום מקום ש"אנשים" הם אלו "שיודעין לבטל כשפים". — "אנשים" הוא תואר שמורה על ענין של מעלה, כפי שמצינו לגבי מלחמה: "ה' איש מלחמה"⁸¹, וכן "ויקחו גו' איש חרבו"⁸², ועד"ז "אנשים" — "איש" בלשון רבים⁸³, והיינו, שהתואר "אנשים" מורה על

77) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. 81) פרשתנו טו, ג. (ובכ"מ).
78) סנהדרין צו, ב. 82) וישלח לד, כה.
79) פרשתנו יז, יב. 83) ולא "אישים", שיכול להתפרש גם על אש המזבח.
80) לשון הכתוב — ואתחנן ד, לד. ועוד.

אך כאן מתעוררת שאלה אצל הבן חמש למקרא:
אם בנוגע לתלמיד אמרו חכמים שכבודו צ"ל חביב כשלך, כיצד יש להתייחס לחבר — הרי חבר הוא במעלה גדולה יותר מאשר תלמיד, ואם התלמיד הוא כמותו, כיצד תתבטא מעלת החבר על התלמיד, באופן שלא יהי' בזיון להחבר שלמעלה מהתלמיד?! ובנדו"ד, אם משה מתנהג עם יהושע תלמידו באופן ש"השווהו לו", כיצד יתנהג עם אהרן חברו באופן נעלה יותר?!

ולכן מוכרח רש"י להוסיף ולהבהיר, שאכן צ"ל היחס לחבר באופן נעלה יותר מאשר לתלמיד — "כבוד חברך כמורא רבך".

ועדיין נשאלת השאלה בנוגע ל"רב": אם היחס לחבירו צ"ל כמו לרבו, הרי זה בזיון לרב שמתייחסים אליו כמו לחבר?!

ולכן מוכרח רש"י להוסיף ולהבהיר, שאכן צ"ל היחס לרב באופן נעלה יותר מאשר לחבר — "מורא רבך כמורא שמים".

י. וממשיך רש"י לבאר את המשך הפסוק — "וצא הלחם", "צא מן הענן והלחם בו":

רש"י אינו יכול לפרש "צא" ממצב של מנוחה ממצב של שלום, כי, יציאה זו שייכת רק לפני המלחמה, משא"כ כאן, שהציווי "צא" נאמר לאחרי ש"ויבוא עמלק וילחם עם ישראל", כך, שנמצאים כבר במצב של מלחמה. ולכן מוכרח רש"י לפרש "צא מן הענן", כי, כל זמן שיהושע נמצא בתוך הענן, לא הי' אצלו ענין של מלחמה, כיון שבתוך הענן לא יכולה המלחמה לפגוע בו, ולכן צריך לצאת מן הענן.

ורש"י כותב "והלחם בו", ולא כלשון הכתוב "והלחם בעמלק" — כדי להדגיש שהיציאה מן הענן להלחם קשורה עם עצם ענין המלחמה עם המנגד, איזה שיהי', ולא דוקא בנוגע למלחמה בעמלק. — בנוגע ל"בחר לנו אנשים", יש חילוק נגד מי צריך להלחם, וכדי להלחם נגד עמלק, יש צורך ב"גיבורים ויראי חטא"; אבל בנוגע ליציאה מן הענן, אין נפק"מ נגד מי צריך להלחם, שכן, בתוך הענן, אין כל אומה ולשון יכולה לפגוע בו, ולכן, ללא נפק"מ מי הוא המנגד — "צא מן הענן והלחם בו".

יא. וממשיך רש"י בפירוש הפסוק — "מחר", "בעת המלחמה אנכי נצב":

כוונת רש"י לתרץ "קלאץ-קשיא" ששואל הבן חמש למקרא: כיצד יתכן שמשה רבינו אומר ליהושע "בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק (רק) מחר" — והגע עצמך: עמלק נלחם כבר בישראל ("ויבוא עמלק וילחם עם ישראל"), ואז אומר משה ליהושע "בחר לנו אנשים", אבל

עדיין יש לך זמן... לך לישון, וצא והלחם בעמלק (רק) מחזר! ... איך יכול משה לומר בכזו קרירות ("אזוי קאלט בלוטיק") "צא הלחם בעמלק (רק) מחזר" — בה בשעה שבינתיים סובלים בניי ("משלאגט אידן")? ...

והגע עצמך: בגמרא⁴⁰ איתא "נכרים שצרו על עיירות ישראל .. יוצאין עליהן בכלי זינן ומחללין עליהן את השבת", ואילו כאן דוחים את המלחמה ל"מחר"?!

ומה שמצינו⁴¹ שמשה דחה את המלחמה ל"מחר"⁴², לפי שרצה לגזור תענית, ואין גוזרים תענית באמצע היום — הרי נוסף לך שעדיין לא הזכיר רש"י ענין התענית [אלא רק בפסוק שלאח"ז⁴³: "ומשה אהרן וחזר", "מכאן לתענית שצריכים ג' לעבור לפני התיבה, שבתענית היו שרויים"], לא מסתבר כלל לומר שבגלל שרוצה לגזור תענית, לכן יצווה את יהושע לדחות את המלחמה למחר, בה בשעה שבניי סובלים מהמלחמה!

ועל זה מתרץ רש"י, שפירוש הכתוב הוא "מחר, בעת המלחמה, אנכי נצב":

ובהקדם דברי הגמרא במסכת יומא⁴⁴: "איסי בן יהודה אומר חמש מקראות בתורה אין להם הכרע", וא' מהם הוא "מחר", ומפרש רש"י, שאין הכרע אם הפירוש הוא "וצא הלחם בעמלק מחר", או "צא והלחם בעמלק מיד, ומחר אנכי נצב, והיום אי אתה צריך לתפליתי"⁴⁵ (ועד"ז בפי' התוס' — באופן הפוך, אבל תוכן הענין היינו הך: "אי קאי אמלחמה, ואנכי נצב .. היום להתפלל קודם המלחמה .. או קאי אאנכי נצב מחר להתפלל").

ויש לומר (כדאיתא במפרשים⁴⁶), שבפשוטו של מקרא מכריע רש"י הפירוש דתיבת "מחר" — שלא קאי אלפניו, "צא הלחם בעמלק מחר" (כי המלחמה הוצרכה להיות מיד, כנ"ל), אלא אלאחריו — "מחר אנכי נצב וגו'";

והפירוש ד"מחר" הוא — לא אחרי כ"ד שעות (דכיון שהמלחמה צריכה להיות מיד, הרי גם "אנכי נצב" צ"ל מיד), אלא "בעת המלחמה" — כפי שפירש רש"י כבר בפ' בא⁴⁷ ש"יש מחר שהוא עכשיו", אלא שנקרא "מחר" להיותו לאחר המאורע שלפניו, היינו, לאחר "צא הלחם בעמלק", ואז, "בעת המלחמה" (לאחרי היציאה להלחם), "אנכי נצב".

[ולהעיר בדרך אגב, שע"פ פירוש רש"י הנ"ל "יש מחר שהוא

(40) עירובין מה, א. (41) ראה מכילתא עה"פ, ובמרכבת המשנה. (42) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 92 הערה 31. (43) פסוק יו"ד. (44) נב, סע"א ואילך. (45) איך שיהי' הפירוש בזה — ראה (46) רא"ם. וראה באר היטב כאן. (47) יג, יד. וראה שיחת ש"פ בא שנה זו ס" (לעיל ע' ...).

ועוד ענין רוצה רבינו הזקן לכאר — שאפילו מי שאוחז רק בדרגת תשו"ת, יכול להיות אצלו הענין דתשו"ע, ולכן מוסיף "וכדיליף התם בגמרא":

בנוגע לגמרא — מימרות האמוראים — מבאר רבינו הזקן בתו"א שם, בענין "שמונים פלגשים) ועלמות אין מספר"⁷¹, "שהן מימרות האמוראים"⁷², שעל גמרא נאמר הלשון "עלמות", מלשון העלם, היינו, שאלקות הוא בהעלם והסתר.

וזהו הדיוק "כדיליף התם בגמרא" — שאפילו אנשי גמרא, שאצלם אלקות בהעלם והסתר, יש גם אצלם ענין התפלה שהיא תשו"ע, אע"פ שהם אוחזים עדיין בדרגת תשו"ת.

ומוסיף רבינו הזקן "כדיליף התם בגמרא מקרא" — שהרי בתניא חלק ראשון⁷³ מבאר רבינו הזקן שמקרא בעשי' נוכמבואר שם, ש"בלימוד מקרא מתפשט .. אוא"ס ב"ה מאצילות עד העשי'", היינו, שאין זה עשי' בלבד, אלא שנמשך מאצילות לעשי', "אבל קבלה אינה מתפשטת כלל מאצילות לבי"ע", והיינו, שגם כשנמצאים במדריגת העשי', יכול להיות גם הענין של (תפלה) תשו"ע.

ולאח"ז מביא רבינו הזקן: "בברייתא שם ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה" — ש"ברייתא" היא ממוצע בין משנה לגמרא, והיינו, מי שאצלו יש זמנים שאלקות הוא בגילוי, ויש זמנים שאלקות הוא בהעלם (שזהו "ברייתא" מלשון חוץ⁷⁴). וא"כ יכולים לחשוב שאדם כזה אינו שייך לשמחה, היות שיש זמנים שאלקות הוא אצלו בהעלם. ועל זה אומר רבינו הזקן שגם בברייתא יש ענין השמחה, שזהו מצד הענין ד"ת"ר — "מאן מלכי רבנן"⁷⁵, שמצד כח התורה יכול להיות גם אצלו ענין השמחה. ועפ"ז מובן הטעם שרבינו הזקן מביא מקור לכל ענינים אלו — בכדי להורות איך שהענינים שבאגה"ת שייכים לכל אחד ואחד.

יח. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

וע"י ההתעסקות בענינים המבוארים בחלק שלישי שבספר התניא — ממשיכים את ביהמ"ק השלישי:

(71) שה"ש ו, ח. (72) ראה זח"ג רטו, סע"א. תקו"ז בהקדמה (יד, ריש ע"ב). תכ"א (מג, ריש ע"ב). וראה גם שהש"ר עה"פ (פ"ו, ט (ב)). (73) ספ"מ — בהגהה (נה, ב). (74) מד"ש אבות רפ"ו. (75) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ). (76) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה תו"מ ח"מ ריש ע' 58. וש"נ.

טז. מהי באמת הסיבה לכך שגם מי שתפלתו היא בדרגת תשו"ע זקוק גם לתשו"ת קודם התפלה?

ואין לומר שזהו ע"ד מ"ש רבינו הזקן בחלק ראשון דספר התניא⁶³, שכיון ש"עיקר התשובה בלב, והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות כו'", יתכן לפעמים שהתשובה שלו עתה אינה כדבעי — שהרי מדובר אודות מי שאוחז בתשו"ע באמת, וכפי שהזכיר רבינו הזקן לפני⁶⁴ "מעלת בעלי תשובה על צדיקים גמורים" (שזוהי דרגא בתשובה שאפילו צדיקים גמורים אינן יכולים לעמוד שם⁶⁵), הרי מובן שהתשובה שלו היא כדבעי. אבל יש ענין נוסף שמבאר רבינו הזקן שם⁶³ — "או שרוצים להעלותו לתשובה עילאה יותר מעומקא דלבא יותר", שאז לא מספיקה התשובה הקודמת, וגם הוא זקוק לתשובה תתאה.

יז. וכדי להדגיש הענין שאפילו מי שתפלתו היא בדרגת תשו"ע, זקוק ומוכרח לענין דתשו"ת — מביא "וז"ש רז"ל במשנה וכו'":

בנוגע לענין ה"משנה", מבאר רבינו הזקן בתורה אור פ' שמות⁶⁶ שענין המשנה הוא באצילות — "מתניתא מלכתא"⁶⁷, שזהו בדרגמת המלכה שיחוד המלך עמה הוא באופן גלוי, שזוהי דרגת עולם האצילות שאלקות הוא בגילוי, ו"לא יגורך רע"⁶⁸.

ולכן מדגיש רבינו הזקן "וז"ש רז"ל במשנה" — שאפילו מי שאצלו אלקות הוא בגלוי, ואוחז בדרגת תשו"ע, אין לו לחשוב שכבר אינו זקוק לתשו"ת, שהרי אפילו "במשנה" נאמר "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש .. הכנעה"⁶⁹ .. תשובה תתאה".

ומוסיף רבינו הזקן שלמדים זאת "מקרא" — שאין צורך בקבלה לידע שגם מי שנמצא בדרגא נעלית זקוק לתשו"ת, אלא זהו ענין שמפורש בקרא: "דכתיב (בחנה) והיא מרת נפש", והרי חנה היתה נביאה, ובודאי לא היתה "מרת נפש" בגלל חטאים; היא רצתה "זרע אנשים"⁷⁰, היינו, שהי' חסר רק שלימות בקדושה, ואעפ"כ היתה "מרת נפש", ודוקא עי"ז הי' יכול להיות הענין ד"ותתפלל על הוי"⁷¹. ומזה מוכח, שגם מי שהוא בדרגת תשו"ע, מוכרח להיות אצלו גם הענין דתשו"ת קודם התפלה.

(63) פכ"ט. (68) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.
(64) ספ"ח. (69) ברשימה נוספת: והיינו, שאין הכוונה לתשובה על עוונות ("עזיבת החטא"), כי אם לענין ההכנעה.
(65) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה (70) שמואל-א א, יא.
(66) מט, ב ואילך.
(67) כתובות סא, ב. וש"נ.

עכשיו", יש לבאר בנוגע לענין השכר ב"עולם הבא", שאין צורך להמתין זמן ארוך, עד לביאת המשיח ותחז"מ, דכיון ש"עולם הבא" ישנו גם עתה — כמ"ש הרמב"ם⁴⁸ "זה שקראו אותו חכמים העולם הבא, לא מפני שאינו מצוי עתה .. (ש)הרי הוא מצוי ועומד, אלא כו'" — הרי יכול להיות ענין השכר מיד לאחר עשיית המצוה. ואף שנאמר⁴⁹ "היום לעשותם", ופירשו בגמרא⁵⁰ "היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם", וא"כ, איך אפשר שענין השכר יכול להיות מיד לאחר עשיית המצוה? — הנה ע"פ פירוש רש"י הנ"ל "יש מחר שהוא עכשיו", יכול להיות "למחר לקבל שכרם" גם עכשיו, מיד לאחר עשיית המצוה].

יב. ועפ"ז ניתוסף ביאור בדברי משה ליהושע "בחר לנו (לי ולך) אנשים" — "גיבורים ויראי חטא"⁵¹:

כיון שבמלחמה זו היו שני חלקים: החלק ששייך ליהושע — "צא הלחם בעמלק", והחלק ששייך למשה — "אנכי נצב", לכן הוצרכו להיות ב' סוגי אנשים: "גיבורים" — בשייכות לחלקו של יהושע, "צא הלחם בעמלק", שבשביל זה יש צורך ב"גיבורים"; "ויראי חטא" — בשייכות לחלקו של משה, "אנכי נצב גו'" להתפלל לה', שבשביל זה יש צורך ב"יראי חטא", שכן, כשם שתפלתו של משה תסייע למלחמה, כמו"כ "תהא זכותן (של האנשים "יראי חטא") מסייעתן".

[ורש"י לא פירש שהצורך בבחירת אנשים "יראי חטא" הוא בניגוד לאלו שאמרו "היש ה' בקרבנו אם אין" — כיון שאין צורך לשלול זאת, כמו שאין צורך לשלול זאת בנוגע למשה רבינו].

ולכן מפרש זאת רש"י בסיום הענין, לאחר שמפרש "צא הלחם בעמלק" ו"אנכי נצב" — כי, רק לאחר שידועים פרטי הדברים בנוגע לחלקו של יהושע וחלקו של משה, אזי מובן ש"בחר לנו אנשים" פירושו "גיבורים ויראי חטא".

יג. האמור לעיל שייך גם לשיחה שנדפסה זה עתה בלקו"ש⁵², בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק⁵² "ויקרא שמו" — "של מזבח", "ה' נסי" — "הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול, לא שהמזבח קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס שעשה המקום, ה' הוא נס שלנו", ונתבאר

(48) הל' תשובה ספ"ח. (51) ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 93 ואילך.
(49) ס"פ ואתחנן.
(50) עירובין כב, א. וש"נ. הובא בפרש"י ובהערה 39.
(52) פרשתנו יז, טו.

בזה, שאין הכוונה שמשנה קרא למזבח בשם שתוכנו מבטא ש"ה נסי", אלא ששמו של המזבח (שהזכיר את הנס) הי' קורא "ה' נסי":

לכאורה אינו מובן: מדוע נאמר "ה' נסי", לשון יחיד, ולא בלשון רבים, "ה' נסנו", כדי להזכיר את כל בניי?

ואין לתרץ ע"ד שפירש רש"י מ"ש⁵³ "וישלח ישראל מלאכים", ובמקום אחר תולה השליחות במשה.. וישלח משה מלאכים.. שמשנה הוא ישראל וישלח משה.. הנשיא הוא הכל" — כי, ענין זה שייך רק בדבר הנעשה הן ע"י משה והן ע"י ישראל, כיון שעשיית משה היא בשליחותן של ישראל; משא"כ בנדוד, כיון שאצל משה הי' רק הענין ד"אנכי נצב", ואילו המלחמה בפועל היתה ע"י האנשים שנבחרו לצאת עם יהושע להלחם בעמלק, ולהם דוקא אירע הנס — איך הי' משה יכול לומר "ה' נסי", לשון יחיד?!

ולכן מפרש רש"י — שאכן לא קאי הכתוב על משה, שקרא למזבח בשם שתוכנו "ה' נסי" (נס של משה), אלא ששמו של המזבח הי' מקריא — "ויקרא" — "ה' נסי", כיון ש"המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס".

ועפ"ז יובן גם הטעם שרש"י משנה מלשון הכתוב "ה' נסי", לשון יחיד, וכתוב "הקב"ה עשה לנו כאן נס גדול", וחוזר וכופל בסיום פירושו "ה' הוא נס שלנו" — כדי להדגיש שאין כוונת הכתוב בנוגע למשה, אלא בנוגע לכל בניי שהשתתפו במלחמה.

יד. ענין הנ"ל קשור גם עם מ"ש בתרגום יונתן על הפסוק "מדור דור", "מדרא דמשיחא ומדרא דעלמא דאתי":

"דרא דמשיחא" ו"דרא דעלמא דאתי" הם שני דורות בפני עצמם, שלכאורה אינם שייכים זל"ז. וכיון שב"דרא דמשיחא" מסתיימת ה"מלחמה לה' בעמלק", א"כ, מהי שייכותה ל"דרא דעלמא דאתי"?

והביאור בזה — ע"פ האמור לעיל — דכיון שע"י העבודה של דרא (דעקבתא) דמשיחא באים לדור דלעת"ל (דרא דעלמא דאתי), שהרי כשישראל עושין תשובה (כמארז"ל⁵⁴ "אין הדבר תלוי אלא בתשובה") "ומיד הן נגאלין"⁵⁵, נמצא, שהדור דלעת"ל ישנו כבר עכשיו, ע"ד שנת"ל ש"יש מחר שהוא עכשיו", אלא שנקרא "מחר" בגלל היותו לאחר המעשה (כנ"ל סי"א).

(53) חוקת כא, כא.

(55) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) ועדיין צריך לבאר בפירושו רש"י הנ"ל — מדוע הוצרך רש"י לפירושו נוסף ("ד"א כו"), וכפי שיתבאר לקמן.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לר' ז.ט. לנגן הניגון "אנא עבדא", ואח"כ רמז בידו הק' שכל המסובים ינגנו יחד].

* * *

טו. בנוגע לאגרת התשובה⁵⁶:

דובר כמ"פ⁵⁷ שכיון שאגה"ת היא חלק חלק שלישי של ספר התניא, ומ"ש ב"דף השער" של חלק ראשון שבתניא "ספר של בינונים.. מיוסד על פסוק⁵⁸ כי קרוב אליך הדבר מאד" קאי גם על אגה"ת, הרי מובן, שכל מה שרבינו הזקן מבאר — הן בחלק ראשון, ענין אהבה ויראה, הן בחלק שני, ענין האמונה, והן באגה"ת — שייך לכל אחד ואחד (שהרי "מדת" הבינוני היא מדת כל אדם⁶⁰), וגם בדורנו זה, שהרי התורה היא נצחית⁶¹.

וכן מובן בנוגע לדברי רבינו הזקן כאן (בפ"י) שתפלה ענינה תשו"ע מלמטה למעלה, שזה שייך לכל אחד, וכן הענין דתשו"ת המבואר כאן שייך לכל אחד ואחד, וכמובן מזה ששם הוי' ישנו בכל אחד⁶¹, והרי בשם הוי' ישנם הן תשו"ת והן תשו"ע⁶³.

ובכדי שלא נחשוב שמי שכבר הי' אצלו כל סדר התשובה שביאר רבינו הזקן לפני"ז, עד ש"רוח עברה ותטהרם כו"⁶², אינו זקוק לתשו"ת, כי אם לתשו"ע — מבאר רבינו הזקן, שאפילו אדם שאוחז כבר בדרגא כזו שתפלתו היא בבחי' תשו"ע [למעלה משאר בני אדם שאוחזים עדיין בתשו"ת, שהתפלה שלהם היא (לא בחי' תשו"ע, אלא) בחי' תשו"ת], הנה גם אצלו צ"ל תשו"ת קודם התפלה — "כובד ראש ופרש"י הכנעה".

ולכן, המבואר כאן שתפלה היא בחי' תשו"ע, אינו בסתירה לכך ש"ואני תפלה" קאי על מלכות (תשו"ת) — כי, כאן מדובר לאחרי שיש כבר עליית המלכות, וכבר אוחזים בדרגת תשו"ע, משא"כ מי שאינו אוחז בדרגא זו, הנה אצלו התפלה היא בחי' תשו"ת.

(56) מכאן עד סוסי"ח — נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' ריא ואילך. (60) כולל גם צדיקים כפי שהם במדרגת הבינונים (ראה תו"מ — רשימת היומן ע' תסב. וש"נ).

(57) ראה תו"מ חנ"ה ע' 348. וש"נ.

(58) נצבים ל, יד.

(59) תניא רפי"ד.

(61) ראה לעיל פ"ד.

(62) פ"ח.